

Музейне видання «Василь Сухомлинський. Афоризми» як спосіб популяризації спадщини видатного педагога

Проаналізовано структуру книги «Василь Сухомлинський. Афоризми», видану Педагогічним музеєм України до 100-річчя В. Сухомлинського.

Ключові слова: Василь Сухомлинський, афоризми, Педагогічний музей України, видавнича діяльність.

Museum publication "Vasyl Sukhomlynsky. Aphorisms "as a way to popularize the heritage of an outstanding teacher

The article analyzes the structure of the book "Vasyl Sukhomlynsky. Aphorisms ", published by the Pedagogical Museum of Ukraine to the 100th anniversary of V. Sukhomlynsky.

Key words: Vasyl Sukhomlynsky, aphorisms, Pedagogical Museum of Ukraine, publishing activity.

У вересні 2018 р. минуло 100 років від дня народження Василя Сухомлинського (1918–1970). Ця знаменна дата Рішенням 39-ї сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО була включена до Календаря пам'ятних дат, що відзначалися у 2018 р. на рівні ЮНЕСКО. 100-річний ювілей В. Сухомлинського широко відзначався по всій Україні: у дошкільних, загальноосвітніх та вищих навчальних закладах, наукових установах проводилися науково-практичні конференції, круглі столи, педагогічні читання, семінари тощо. Дослідження і популяризації спадщини Василя Сухомлинського – один з провідних напрямів діяльності Педагогічного музею України [2]. Тож на відзначення 100-річчя педагога музей у видавничій серії «Педагогічні републікації» підготував унікальне видання його афоризмів, яке ми коротко представимо у цій публікації.

Афоризмами прийнято називати короткі, глибокі за змістом і закінчені в смисловому плані судження, що належать певному автору. Ці судження вкладені в образну форму, що легко запам'ятовується. Афористика – наука про життя, афоризми можуть вказати людині життєвий шлях, втішити в горі, мобілізувати на боротьбу з труднощами.

«Сила і можливості виховання невичерпні», – вважав В. Сухомлинський [1; 23]. Виховна роль афоризмів незаперечна: вони розширюють світ духовних запитів людей і формують їх моральні переконання. Ще Геродот наголошував, що «з давніх-давен є у людей мудрі і прекрасні вислови; від них слід нам повчатися». І це повчання відбувається не механічно: афоризми через свою структурну особливість – лаконічність – спонукають читача до власного роздумування, будучи своєрідним каталізатором думки, прискорювачем процесу виникнення асоціацій і ідей. Гранична економія слів, глибина семантики, яскрава образність роблять афоризми стилістичними шедеврами.

Ще одна причина підвищення інтересу до афористики полягає в тому, що через свою універсальність афоризми однаково близькі як до науки, так і до мистецтва, у них органічно взаємодіють принципи наукової і художньої творчості. Виразність і образність зближують афоризми з художньою

літературою, а синтез думок, встановлення зв'язку між явищами, точність і лаконізм ріднять їх з наукою. Тематика афористики сфокусована на людині з її складним духовним світом і невпинними ідейними пошуками. Усьому світу відомий афоризм давньогрецького мислителя Протагора (V ст. до н. е.): «Людина – мірило всіх речей», і в усі часи афористика найчастіше варіює «вічні питання», найважливіші для людини, – про істину і справедливість, про державний устрій, про війну і мир, про працю, про щастя і нещастя, про життя і смерть, про швидкоплинний час, про вдосконалення людини тощо. Через це новизна думок для афоризмів не є відмінною рисою.

Щодо афоризмів Василя Сухомлинського, то з огляду на тематику його науково-педагогічних праць, зрозуміло, що переважно афоризми педагога стосуються теми виховання, навчання, людських почуттів і переживань. На перший погляд, у вміщених у виданні афоризмах немає нічого принципово нового. Але саме це й важливо, адже тематика афоризмів здавна концентрується навколо вічних проблем і питань, які хвилюють людину, і це, власне (маємо на увазі морально-етичну тематику), один із критеріїв належності висловлювання до категорії «афоризм».

Василь Сухомлинський переконував педагогів: «Слово – наш найважливіший педагогічний інструмент, його нічим не замінити» [1; 80]. Це справді так. А особливо, коли на допомогу вчителю, викладачу, батьку чи матері приходить сам Василь Олександрович у своїх творах. Афоризми В. Сухомлинського вписані в контекст його розповідей про власний педагогічний досвід і є ніби своєрідним концентрованим підсумком роздумів педагога про шляхи, можливості, напрями виховання у описаних ним життєвих ситуаціях. Це з одного боку. А з іншого – цілком очевидно, що ці висловлювання, хоч і зумовлені конкретними життєвими обставинами, усе ж є універсальними і стосуються практично кожної людини, кожного педагога, кожного учня, кожного батька й матері. Всього у виданні представлено близько 500 афоризмів видатного педагога, об'єднаних у такі рубрики: «Вчитель», «Дитина. Дитинство», «Отроцтво. Юність», «Виховання», «Навчання. Знання. Пізнання», «Школа», «Праця», «Жінка. Мати», «Краса. Естетика. Творчість», «Людина. Почуття. Одвічні цінності», «Моральність. Моральна культура», «Почуття», «Дружба», «Любов. Кохання», «Музика», «Слово», «Казка. Книга», «Батьки. Сім'я».

Щодо мудрих думок В. Сухомлинського, то порівняно з афоризмами це більш розгорнуті висловлювання. Їх, звісно, набагато більше, ніж афоризмів. У творах В. Сухомлинського їх безліч. Тому в окремий розділ видання було виділено 55 мудрих думок під рубрикою «Трохи розлогіше». Отже, структурно видання складається з таких частин: вступна стаття «Від укладача», власне афоризми, розділ «Трохи розлогіше (мудрі думки)», список використаної літератури та зміст.

Підкреслимо участь у виданні книги у формі високофахової консультації доньки педагога Ольги Василівни Сухомлинської, головного наукового співробітника Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, доктора педагогічних наук, академіка НАПН України.

На наш погляд, заслуговує особливої уваги художньо-дизайнерське оформлення видання: обкладинка з використанням фото педагога та короткої інформації про його діяльність, невеличкий зручний формат, вдало підібраний шрифт.

У рецензії на книгу «Василь Сухомлинський. Афоризми» акцентовано, що видання спрямоване на популяризацію серед широкого загалу імені Василя Сухомлинського та загалом педагогічної науки і буде корисним освітянам, науковцям, студентам, батькам та усім, хто цікавиться педагогічною спадщиною В. Сухомлинського [3]. Книга є актуальною також і з огляду на відсутність в Україні аналогічних видань, при тому, що висловлювання В. Сухомлинського надзвичайно часто використовуються вчителями і науковцями.

Відзначимо, що важливою складовою музейної роботи є не лише підготовка і власне публікація книги, але й її поширення шляхом рекламної кампанії та презентацій. Окрім розміщення інформації про вихід видання на музейному сайті та на сторінці музею у соціальній мережі Facebook, книгу було презентовано на таких заходах до 100-річчя Василя Сухомлинського: година спілкування «Людина починається з добра» (18 вересня 2018, Публічна бібліотека імені Лесі Українки, Київ), Урочистості до 100-річчя від дня народження Василя Сухомлинського (28 вересня 2018, Київський університет імені Бориса Грінченка), X Міжнародна науково-практична конференція та XXV Всеукраїнські педагогічні читання «Творча спадщина Василя Сухомлинського у вітчизняному та міжнародному вимірах» (4–5 жовтня 2018, Кропивницький-Павлиш).

Список використаних джерел

1. Василь Сухомлинський. Афоризми / Педагогічний музей України; [укладач О. П. Міхно; наук. консультант О. В. Сухомлинська]. – Київ : ПМУ, 2018. – 104 с. – (Сер. «Педагогічні републікації»; вип. 5).
2. Міхно О. Спадщина Василя Сухомлинського у виставковій діяльності Педагогічного музею України / О. Міхно // Збірник матеріалів ІХ Міжнародної наук.-практ. конф. і ХХІІІ Всеукр. пед. читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Щоб у серці жила Батьківщина» (м. Луцьк, 15–16 вересня 2016 р.) / Упор. О. Сухомлинська, П. Олешко. – Луцьк : Надстир'я, 2016. – С. 194–198.
3. Петренко О. Рецензія на книгу «Василь Сухомлинський. Афоризми / Педагогічний музей України; [укладач О. П. Міхно; наук. консультант О. В. Сухомлинська]. – Київ : ПМУ, 2018. – 104 с. – (Сер. «Педагогічні републікації»; вип. 5)» / О. Петренко // Освіта і суспільство. – № 4–5, липень–серпень 2018. – С. 11.